

Αιμιλία Καραλή *Το 1984 είναι πια εδώ!*

Όταν είχε πρωτοεκδοθεί το 1984 του Τζορτζ Όργουελ, οι αναγνώστες παρακολουθούσαν το ζοφερό καθεστώς του Μεγάλου Αδελφού (Big Brother) να καθορίζει μέχρι κεραίας τις δραστηριότητες, τις σκέψεις και τα συναισθήματα των υπηκόων του ΑΓΓΣΟΣ, της εφιαλτικής αυταρχικής κοινωνίας που περιγράφεται στο έργο. Ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ήταν και η πλήρης διαστροφή του νοήματος των λέξεων οι οποίες αποτελούσαν το γλωσσικό κώδικα επικοινωνίας των υπηκόων της. Χαρακτηριστικό γι' αυτό ήταν και τα τρία συνθήματα του κόμματος του Μεγάλου Αδελφού: Ο πόλε-

μος είναι ειρήνη· η ελευθερία είναι σκλαβιά· η άγνοια είναι δύναμη.

Ο Όργουελ μάλλον δεν θα φανταζόταν ότι θα έπεφτε κάποτε ο ίδιος θύμα των προειδοποιήσεων και των διαπιστώσεών του. Ο Μεγάλος Αδελφός του, από σύμβολο καταπίεσης, από πολιτικό αυταρχικό πρότυπο, μετατράπηκε σε τίτλο εκπομπών οι οποίες έχουν υψηλή θεαματικότητα και αποτελούν προσφιλή απασχόληση των υπηκόων των «ελεύθερων κοινωνιών». Νέοι άνθρωποι «οικειοθελώς» εκχωρούν την προσωπική τους ζωή στις κάμερες του κόμματός του, που τώρα πια είναι μεγάλοι οργανισμοί και επιχειρήσεις πληροφόρησης.

Αυτή η εκχώρηση έχει βέβαια ένα αντίτιμο: την αύξηση των κερδών των τηλεοπτικών μέσων που παράγουν αυτές τις εκπομπές και την πιθανή βραχύβια καριέρα των συμμετεχόντων σ' αυτές σε κάποια από αυτά τα μέσα. Όντως, κύριε Όργουελ, η ελευθερία αυτή είναι σκλαβιά.

Εκτός όμως από την ελευθερία, κακόπαθε και η δημοκρατία. Εδώ βέβαια δεν την πάτησε ο Όργουελ, αλλά οι πρώτοι διδάξαντες το πολίτευμα: ο Κλεισθένης και ο Περικλής. Κι εκεί που είχαν ορίσει τη δημοκρατία ως ένα σύστημα που προωθούσε την ισοπολιτεία, την ισονομία και την ισοτιμία, ως ένα σύστημα που διαμόρφωνε ήθος ελεύθερων ανθρώπων οι οποίοι «φιλοκαλούσαν» και «φιλοσοφούσαν», τώρα θα έρχονταν αντιμέτωποι με έναν άλλο ορισμό. Δημοκρατία στις εκπομπές του τύπου Big Brother σημαίνει χρησιμοποίηση της ψηφοφορίας για τη δημιουργία απόβλητων, ανθρώπων-απορριμμάτων οι οποίοι αποκλείονται από τον τελικό «στέφανο»: το χρηματικό έπαθλο ή το γυμνό εξώφυλλο ή ό,τι άλλο δημόσιο και θεαματικό προκύψει για κάποιον από τους παίχτες: ακόμη και το χλευασμό.

Ποτέ άλλοτε δεν εκφράστηκε με τόση σαφήνεια και τόση καθαρότητα το ξεπέραςμα της λογοτεχνικής φαντασίας (;) από την πραγματικότητα. Είναι σαν την πραγματοποίηση μιας προφητείας. Το 1984 είναι πια εδώ! Και «κοροϊδεύει» όσους δεν το πήραν σοβαρά και «οικτιρεί» όσους δεν το είχαν διαβάσει!

Και αυτοί είναι πολλοί. Είναι πρώτα πρώτα οι αδηφάγοι καταναλωτές αυτών των θεαμάτων. Εκείνοι που χρόνια τώρα μέσα από την ίδια τους τη ζωή έχουν εκπαιδευτεί στην ταπείνωση, στην εκχώρηση των δικαιωμάτων τους (τι είναι τώρα αυτά;) και στην υποταγή τους στην εξαθλίωση της κα-

θημερινότητας. Είναι οι άνθρωποι που βρίσκονται στο περιθώριο της ιστορίας και της πολιτικής, συμμετέχοντας όμως έτσι και στην ιστορία και στην πολιτική. Είναι οι άνθρωποι εκείνοι που μοιάζουν με τη Μάνα Κουράγιο του Μπρεχτ: δεν διδάσκονται τίποτα από την καταστροφή, όπως δεν διδάσκεται το πειραματόζωο Βιολογία στον πειραματικό σωλήνα. Κι αφού έχουν θητεύσει σε εκπομπές life style τύπου *Privé, Twist, Κάτσε καλά* (sic!) και έχουν μάθει ότι το μόνο που αξίζει στη ζωή είναι να ξέρουν πού διασκεδάζει ο κάθε μεγαλοαστός, τι φοράει η συμβία του κάθε μεγαλοαστού, πού κάνει διακοπές ο τάδε εκδότης και πού τρώει ο κάθε εκσυγχρονιστής πολιτικός, πράττουν ανάλογα. Να ψηφίσουν έναν από τους ομοίους τους να δει κι αυτός λίγη «γκλαμουριά» στη ζωή του: να καταψηφίσουν όποιον -οποιοδήποτε- δεν φέρνει και πολύ προς τα πρότυπα: να κοροϊδέψουν τον αδύναμο, όπως κοροϊδεύει αυτούς στην καθημερινή τους ζωή ο ισχυρότερός τους. Οι «κολασμένοι της γης και οι σκλάβοι της πείνας» δεν προσμένουν πια κάποια Διεθνή, αλλά συμβιώνουν με την κόλασή τους και περιμένουν να πιάσουν «την καλή», άντε και κανένα δωράκι από τη συμμετοχή τους στην ψηφοφορία για την εκλογή του νικητή του Big Brother, του Βαγ ή οποιου άλλου τέτοιου κοινοφελούς προγράμματος!

Τελικά έχουμε τις εκπομπές, την τηλεόραση που μας αξίζουν; Όχι, αλλά έχουμε τις εκπομπές που ταιριάζουν στο σύστημα μέσα στο οποίο ζούμε, που γίνεται ολόένα και πιο χυδαίο, πιο κυνικό και πιο επιθετικό. Τέτοιες εκπομπές έχουν μονάχα μια χρησιμότητα: ότι κάτι μπορεί να μάθει ο θεατής απ' αυτές: ότι μπορεί ν' αναγνωρίσει μέχρι πού μπορεί να φτάσει ο Μεγάλος Αδελφός του Όργουελ και ν' αποκωδικοποιήσει το εφιαλτικό του πρόσωπο.

Με αφορμή το θόρυβο που έχει ξεσπάσει γύρω από αυτές τις εκπομπές, γνωρίζουμε ταυτόχρονα τον κινισμό και την υποκρισία. Ο πρώτος αφορά τους υπερασπιστές αυτών των εκπομπών, οι οποίοι βρίσκουν σ' αυτά τα «παιγνίδια» ένδειξη ελευθερίας, θάρρους των συμμετεχόντων, ενώ βρίσκουν «ενδιαφέροντες» τους τρόπους ψηφοφορίας και ανάδειξης των νικητών. Είναι όντως άξιος ο μισθός τους. Από αυτά τα παιγνίδια αυξάνουν τα κέρδη τους, αποκοτούν τα καινούρια τους Prada και αγοράζουν τα νέα τους Agnani. Είναι εκείνοι που σιτίζονται από το κύκλωμα παραγωγής αυτών των εκπομπών: εκδότες, δημοσιογράφοι, σκηνοθέτες αντίστοιχων προγραμμάτων. Και ξέρουν καλά ότι έχουν το πάνω χέρι, ότι το περιοδικό τους με εξώφυλλο μια γυμνή απορριφθείσα θα πουλήσει περισσότερο από ένα περιοδικό που έχει αφιέρωμα στον Πικάσο, στον Αγγελόπουλο ή στον Αϊνστάιν. Μόνο που δεν τους ταιριάζει να είναι τόσο προστατευτικοί με έννοιες όπως αυτή της ελευθερίας. Ας βρουν μιαν άλλη. Τόσες έχει εφεύρει ο εκσυγχρονισμός. Αλλά και από τη Νέα Ομιλία του Όργουελ μπορεί να βρουν καμιά ιδέα!

Εκτός όμως από τον κινισμό, υπάρχει και η υποκρισία. Άνθρωποι και Μέσα Ενημέρωσης που έθρεψαν την κουλτούρα υποδοχής και αποδοχής τέτοιων εκπομπών, είτε με την ανοχή τους είτε με το συντηρητι-

σμό τους, ωρύνονται σήμερα και κλαίνε για φαινόμενα αποπροσανατολισμού της νεολαίας (τι εννοούν άραγε με τη λέξη προσανατολισμός;), για εξευτελισμό της ανθρώπινης αξίας, για απειλή των χρηστών ηθών της φυλής (sic!). Αφού άλλοι λοιπόν έχουν ανεχθεί τα ριάλιτι σόου και κερδίζει από αυτά· αφού άλλοι έχουν ταπεινώσει με τα λόγια και τις πράξεις τους ανθρώπους που είχαν την «ατυχία» να είναι αλβανοί μετανάστες, τούρκοι πρόσφυγες ή οποιασδήποτε άλλης εθνικότητας άνθρωποι που είχαν την ατυχία να βρεθούν με οποιονδήποτε τρόπο στο δρόμο τους (ακόμη και να κρατήσουν τη σημαία σε μια παρέλαση λόγω της αρίστευσής τους), έρχονται όλοι μαζί να απαιτήσουν την κρατική παρέμβαση για να σταματήσουν αυτές οι εκπομπές-σκουπίδια, όπως τις αποκαλούν.

Κι όμως, ακόμη κι αν βγουν αυτά τα σκουπίδια από την τηλεόραση, αν δεν πάψει να γίνεται σκουπίδι η ανθρώπινη ύπαρξη στην καθημερινή της δραστηριότητα, τίποτε δεν πρόκειται να αλλάξει. Κάποια άλλη εκπομπή θα την αντικαταστήσει, κάποιος άλλος «αδύναμος κρίκος» θα σφρηγλατηθεί. Θα υπάρξουν κι άλλες οπτικές αναταραχές των λόγων εκείνης της πόρνης, στο γνωστό ποίημα της Γαλάτειας Καζαντζάκη, που απαντούσε στους επικριτές αλλά ταυτόχρονα δημιουργούς της: «Εικόνα σου είμαι κοινωνία και μου μοιάζεις».